

MEDENİYET İNŞASI TÜRKİYE VİZYONU ULUSLARARASI KONGRESİ

“Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler”

İSTANBUL BİLDİRİSİ | Taslak

ANA SPONSOR

MEDYA SPONSORU

TASAM
TÜRK ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
TURKISH ASIAN CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

www.tsv2023.org

MEDENİYET İNŞASI
TÜRKİYE VİZYONU

Referans Değerler
Kurumlar, Kişiler

MEDENİYET İNŞASI - TÜRKİYE VİZYONU

ULUSLARARASI KONGRESİ

İSTANBUL BİLDİRİSİ (TASLAK)

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi TASAM tarafından 05-06 Kasım 2015 tarihlerinde İstanbul'da icra edilen "Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler" temalı **Medeniyet İnşası Türkiye Vizyonu Uluslararası Kongresi**'nde öne çıkan görüş, tespit ve önermeler özetle aşağıya çıkarılmıştır. Açılış konuşmalarını TASAM Başkanı Süleyman Şensoy, Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili ve TBMM E. Başkanı Bülent Arınç'ın yaptığı Kongre'ye Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Üniversiteler başta olmak üzere ilgili tüm sivil ve resmî otoriteler katılım sağlamıştır.

Giriş

Bu metin güzelleme, kutsama, kötüleme, yıpratma gibi kısır, güncel(!) ve aşırı duygusal yaklaşımlar yerine daha soğukkanlı ve güncelin ötesine uzanabilen rasyonel görüş, tespit ve önerileri içermektedir.

Geçmişin; değerleri, kurumları ve kişileri ile günümüze tam olarak aktarımının mümkün olamayacağını idrakiyle, üretim ve tüketim süreçlerini değiştiremeyen veya ona etki edemeyen yaklaşımların sağlam zemin problemi yaşayacağını farkında olarak yazılmıştır.

Bu bildiri, toplumsal alanda süreklilik ve değişim dinamikleri dikkate alınarak altyapı - üst yapı ilişkileri çerçevesinde okunmalıdır.

Kavramsal Çerçeve

Toplumlar kendilerine kavramsal aynalardan bakmaya mecburdur. Her kavramın ilk çıktığı ve kullanıldığı dönemdeki anlamı; zaman içerisinde dolaşımında olduğu toplumun ona yüklediği olumlu, olumsuz, tarafsız içerikleriyle ve arkaik yöntemle okunduğunda, (toplum gibi) homojen ve yekpare olmayan, aynadaki kırılmalar, eğilmeler, bükülmeler ve kesintiler şeklinde seyrederek. Ona yüklenen benimseme veya reddiye algısına paralel değişir, yontulur, derinleşir, uyur, söner, doğurur, farklılaşır ve menderesler oluşturarak sosyal zamanda akar.

Her türden metinde önce kavramların tanımlanarak olabildiğince sabitlenmesi ve üzerinde konuşulacak zeminin kayganlığından arındırılması gerekir. Taraflar kavramların lügat/sözlük anlamından mı yoksa istilâhî/cari/fonksiyonel anlamından mı bahsedildiğini bilmelidir ki ortaya senfonik bir uyum çıkabilsin.

Medeniyet, Uygarlık ve Kültür

Medeniyet kelimesi "şehirli" anlamına gelen Arapça "medeni" kelimesinden türetilmiştir. Karşıt anlamlısı, "şehirli olmayan" anlamına gelen "bedevi"dir. Literatürde şehirli hayata ilk geçen Türk kavmi olan Uygur isminden türetilen "uygarlık" kavramı da "medeniyet" ile eş anlamlıdır. Bazı durumlarda her ikisi de tek bir üst kavram olarak kullanılabilir.

Matematikteki "nokta" terimi gibi "medeniyet" kavramının da genel geçer ve sabit bir tanımı yoktur. Ancak genel olarak; **İnsanlığın ortaya koyduğu değerlerin, etkinliklerin, yapıp etmelerin en özgün, en seçkin ve en özet şeklindeki hâline** "medeniyet" denilmektedir.

Her ne kadar 19. yüzyılda Batı literatürüne "sivilizasyon" (civilization) şeklinde girmiş ise de bizim kaynaklarımızda 9. yüzyıldan, Farabi (Abū Nasr Muhammad Al-Fārāb veya Batı'da bilinen adıyla Al-Pharabius) döneminden beri var olan bir kavramdır. Farabi, medeniyet kavramını üç kitabının isminde kullanmıştır; ilki "El-Medinetül Fazıla" (Erdemli Kent), ikincisi "Es-Siyaset'ül Medeniyye" (Medeniyet

Siyaseti, Medeniyet Yönetimi, Şehir Yönetimi, Devlet Yönetimi ve Politığı) ve üçüncüsü “Füsusu’l Medeni” (Medeniyet Bahisleri) olarak geçer.

“Civilization” kelimesi ilk defa 19. yüzyılda Fransız Devrimi liderlerinden **Mirabeau**’nun babası tarafından kullanılmıştır. O tarihten sonra da hep Batı’ya ait bir olgu olarak ortaya konulmuş ve medeniyetin sadece tekil olarak kullanımı gündemde tutulmuştur; “tek bir medeniyet vardır o da Batı Medeniyeti” gibi. Ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren yapılan arkeolojik, antropolojik ve diğer disiplinlere ait çalışmalar göstermiştir ki her toplumun kendine has bir kültürü ve medeniyeti vardır.

Yaklaşık elli sene öncesine kadar kültür ve medeniyet kavramları genellikle eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı. Bugünkü bilimsel çalışmaların neticesinde ortaya çıkan şudur ki; **Kültür sadece bir gruba, bir topluluğa, bir millete ya da bölgeye has dar bir olgudur. Medeniyet ise bütün kültürleri, bütün toplumları, bütün insanlığı içeren daha geniş bir üst yapıdır.**

Kültürün üç yüz çeşit tanımı yapılmıştır. Çünkü binlerce kültür vardır. Medeniyetin tam bir tanımını yapamıyoruz. Çünkü farklı alanlara ve farklı medeniyetlere göre bir tanım geliştirmek gerekiyor. Ancak yeryüzünde gelmiş geçmiş binlerce kültür varken, dünyada var olan medeniyetlerin sayısı en iyimser rakamlarla 40’ı aşmamaktadır. Medeniyet tarihçilerinin bize verdiği sayılar 25 ile 30 arasındadır. Dolayısıyla medeniyeti kurmak, medeniyeti inşa etmek en büyük ve en zor işlerden birisidir.

Kültürler gelişerek sadece kendi milletlerine, kendi topluluklarına ait olan değerlerle yetinmeyip bütün insanlığa hitap edecek değerler üretmeye başladıklarında, işte o zaman medeniyet merhalesine geçerler. Binlerce kültürün medeniyet safhasına geçebilmesi bizim mevcut bilgilerimize göre 12 bin yıl içerisinde olmuş ve yeryüzünde 30 civarında medeniyet gelip geçmiştir.

Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi

“Değer” anlamına gelen “value” kelimesinin İngiliz dilindeki ilk kullanımı 14. yüzyıla tekabül etmektedir, İslâm düşünce ve medeniyet tarihine kıyasla oldukça nevezuhurdur. İslam düşünce ve medeniyetinin 14. yüzyıla gelinceye kadar kaydettiği ilerleme ve durumu göz önüne alarak değer kavramını ilk kez 14. yüzyılda kullanmış bir medeniyetin kavramı üzerinden değer inşasının nasıl yapılacağı konusu tartışmalıdır. Diğer yandan dilimize “değer” diye çevirdiğimiz “value” kelimesi esasen bir şeyin piyasa ve pazardaki karşılığı (market price), değerli bir şeyin parasal karşılığı (the amount of money that something is worth) anlamındadır.

Toplumlar kendilerine kavramsal aynalardan bakarlar. Özellikle farklı kültürel dokusu olan ve farklı medeniyet iklimlerindeki toplumların soyut kavramlarının birbirini tam olarak karşılayabilmesi mümkün değildir. Benzer durum “ahlâk”ın karşılığı olarak kullanılmaya çalışılan “etik” ve “moral” kavramları için de geçerlidir. “Etik” ve “moral” kavramlarının Türkçedeki yansıması tam olarak “ahlâk”ın yerine ikame olmamaktadır.

Medeniyet tasavvurunun dayandığı bazı hususlar şunlardır:

- **Bir dünya görüşüne sahip olmalıdır** (Medeniyet insana, eşyaya, varlığa, hayata, Allah’a, ahirete, ölüme hâsılı kelâm ölüm ötesine dair birbiriyle bütünlük arz eden, bağlantılı olan ve birbirini tamamlayan kapsamlı bir dünya görüşüne sahip olmalıdır).
- **Güçlü bir değerler manzumesi/sistemi bulunmalıdır.**
- **Gerçek ve sahih bir manevi referansa istinat etmelidir.**
- **Değişen değerlerle değişmeyen değerler arasındaki bağlantıyı kurmalıdır** (Beşerî olan akılla ilahi olan vahiy arasındaki ortak nizamı, bağlantıyı ve sistemi sağlamalıdır).

- Yoğun bilgi birikimine sahip olmalıdır.
- İleri bir teknoloji üretebilmelidir (Bilgiyi hayata intibak ettirebilmelidir).
- Gelişmiş bir ekonomisi olmalıdır.
- Çoğulcu toplum yapısına sahip olmalıdır.
- İyi işleyen adil bir devlet düzeni bulunmalıdır.
- Düzenli şehirlere ve şehircilik anlayışına sahip olmalıdır.
- Rafine bir sanat ve estetik kaygısı bulunmalıdır.

19. yüzyılda gerek oryantalistler gerekse emperyalizm her şeyi Batı'ya mal etmek için çalışırken, medeniyetin Batı'ya ait bir olgu olduğu görüşünü yaygınlaştırdığı gibi, bizim aydınlarımız - özellikle 19. yüzyılda Batı'yla yüz yüze gelen Osmanlı aydınları - sayesinde medeniyet sadece teknolojiye inhisar etti. Bilim ve teknoloji medeniyetmiş gibi anlatıldı ve anlaşıldı. Hâlbuki bilim ve teknoloji tek başına medeniyet değildir. Medeniyet bir manzumeler ve bir sistemler bütünüdür. Ancak bu sistemler bütünü bir araya gelince o kültür medeniyet hâline dönüşebiliyor. Medeniyet hâline dönüşmek de yetmez, medeniyetin ayakta tutulması da çok önemlidir. Çünkü medeniyetin uzun ömürlü olabilmesi için dayandığı temellerin çok sağlam, geniş ve çok kapsamlı olması gerekir.

Son üç yüzyıldır dünyaya hâkim olan Batı Medeniyeti, medeniyeti suiistimal edecek şekilde kendine has bir kavram olarak üretip geliştirmeye çalışmıştır. Batı dünyasının egemenliğinde ortaya çıkan bu medeniyet konsepti ne yazık ki dünyamızı bunalımlar içerisine sürüklemektedir.

Görüş, Tespit ve Öneriler

İki binli yıllarda dünyanın içinden geçtiği devir çok türbülanslı bir döneme tekabül etmektedir. Bölgesel ve uluslararası düzeyde yaşanan çatışmalar, çıkar kavgalarının ateşlediği yıkıcı sonuçlara varan anlaşmazlıklar, terör olayları ve iktisadi krizler, neticeleri bakımından bir insanlık bunalımına, değerler anlamında da bir çözülmeye işaret etmektedir.

Bunalımın temelinde, ekonomik siyasi ve saire konular olmaktan çok öte entelektüel, kültürel ve medeni problemlerin olduğu görülmektedir.

Tasavvur etmeden inşa mümkün değildir. Önce tasavvur etmek sonra da onu inşa edecek çalışmaları sürdürmek sağlıklı bir yöntemdir. Tasavvur ise; aydınlar/münevverler/entelektüeller, siyasetçiler, akademisyenler ve kanaat önderleri başta olmak üzere toplumu bir arada tutan "değerler, kurumlar ve kişiler" ana başlıkları ile alt başlıklarının toplum katmanlarında sürekli olarak konuşulmasını icap ettirir. Hiç kimse topyekûn sonuçlardan tek başına sorumlu değildir. Ancak süreçler birincil çevre başta olmak üzere herkesin pozitif katkısına açık ve muhtaçtır.

Medeniyet tek başına iktisadi kalkınma değildir. İktisadi kalkınma, refah düzeyinin yükselmesi için gereken şarttır ama hiçbir zaman tek başına yeter şart olamaz. Kalkınmış ama değerleri aşınarak kaybolmaya yüz tutmuş toplumların geleceği çok büyük riskler taşır. O yüzden değerler bağlamında; iktisadi kalkınmanın yanı sıra insani kalkınmaya da en az iktisadi kalkınma kadar önem verilmelidir.

Küreselleşme olgusuna ilişkin yapılan tanım ve açıklamalar, konunun daha çok politik, ekonomik ve askerî boyutlarını öne çıkarmaktadır. Ancak küreselleşme en fazla kültürel yaşam üzerinde dönüştürücü bir etki oluşturmakta, toplumların günlük yaşam pratiklerini biçimlendiren temel değerleri, kolektif imgeleri ve sembolleri hedef almaktadır. Küresel değişimler çerçevesinde klasik devlet değerler dizisi ve eğitim uygulamalarının büyük ölçüde önemini kaybettiği görülüyor. Kapalı devlet modelinden açık devlet anlayışına

yönelindiği günümüzde; insandan insana ilişkilerin, yurttaş-devlet ilişkilerinin, devlet-devlet ilişkilerinin, insan-çevre-doğa ilişkilerinin ve bireylerin eğitimlerinin artık klasik paradigmalardan ve dayatılan, sorgulanmayan eğitim yaklaşımları ve anlayışlarıyla sürdürülemezliği öngörülmektedir.

Kadim medeniyet geleneğimiz içerisinde insan unsuru çok önemlidir ve “insanı yaşat ki devlet yaşasın” özdeyişi/prensibi ile somutlaşır. Ekonomik gelişmelerin tamamı sadece insan içindir. Ama insanı önceleyen ve yükselten temel unsurlar ekonomik gelişme, millî gelirin yükselmesi, insanların haz alması ve tüketimin artırılması değildir. Kanaat, sabır, takva, rıza, tevazu, tevekkül, vefa, irfan, ihsan, kardeşlik, dostluk, şefkat, izzet, iffet, merhamet, insaf, doğruluk, yardımlaşma, samimiyet, dayanışma, diğerkâmlık, adil paylaşım, israfa karşı olmak, komşuluk hukukuna riayet, yardımlaşma duygusunun canlılığı ve benzeri hasletler bu medeniyetin içerisinde çok önemli yer tutar. Batı'nın medeniyet kabul ettiği olgu, ekonomik göstergeler üzerinden yol alabilir. Ama insan odaklı bir medeniyet anlayışına çok daha fazla önem verilmesi bir zorunluluktur.

Günümüzde cari olan sistemde siyasetçinin yoğun gündeminin yanında teorik çalışmalara ayıracak pek vakti yoktur. O, üzerinde mutabık kalınan, doğru bulduğu, faydalı olacağına inandığı bir tasavvur üzerinde önünü görmek ve “ülke yönetiminde eğitime nasıl değer vereceğiz, manevi değerlerimizi yeniden nasıl ihya edeceğiz, insana yönelik bir restorasyon söz konusu ise bunu nasıl yapacağız?” bilmek ister.

“Değerler Eğitimi” devlet eliyle veya okullarda devletin talimatıyla yürütüldüğünde, isteksiz eğitimcilerin yük olarak algılamalarına, şekli-şartı yerine getirip söz konusu yükümlülükten bir an önce kurtulmak istemelerine yol açmaktadır. Bu da “Değerler Eğitimi”nin içeriğini boşaltmaktadır. “Dürüstlük” değerinin işlendiği bir değerler eğitiminde dürüstlikle çelişen uygulamalarla karşılaşıldığında hedef kitledeki mevcut “dürüstlük” de erozyona uğrayabilmektedir.

“Değerler Eğitimi” hızla sektörleşme eğilimindedir. Bu durum, beklenen kamu faydasının aksine sonuçlara yol açacaktır. Dolayısı ile “Değerler Eğitimi”, proje üretenlere iktisadi bir kazanç kapısı olmamalı, sürdürülmesi isteniyorsa gönüllülük esasına dayanmalıdır. “Değerler Eğitimi” uygulamaları sadece devletin eliyle yürütülmemeli, STK ve sivil toplumun da katılımı çok daha yoğunlaştırılmalıdır.

Turizm ve kültürün ortak yönleri mutlaka vardır ama kültür yani bizi ayakta tutan değerler manzumesinin ayrıca ele alınması gerekir. “Kültür ve Medeniyet” konusunun başlı başına Bakanlık düzeyinde çok daha güçlü bir şekilde yeniden ele alınıp yapılandırılmasına ihtiyaç vardır.

Medeniyete giden yolda ilk oluşturulan sosyal yapı “şehir”dir. Zaten “medeniyet” kavramının “şehir” anlamına gelen “medine” sözcüğünden türemiş olması da bu gerçeğe işaret eder. Medeniyet; şehirden devlete, devletten “dünya düzeni”ne yönelen arayışın sonucu olarak ortaya çıkar. Bu yüzden iktisadi anlamda belli bir düzeye ulaşan Türkiye’de şehir ve şehircilik kavramları insanı merkezde konumlandırarak, tarihsel ve evrensel değerleri de hesaba katıp yeniden ele alınmalıdır. Şehrin bir “dava” hâline getirilmesi ve bütün çalışmaların bu anlayışla yürütülmesi gerekmektedir.

Bütün referans değerler, kurumlar ve kişilerle ilgili politikaların şehir merkezli olarak ele alınması ve şehir merkezli devamlılığının sağlanması kaçınılmazdır. Çünkü bütün değerlerimiz şehirlerde yaşamaktadır. Şehrin kendisi bizatihi yaşanmışlıklarıyla, biriktirdikleriyle, kültürel mirasıyla ve bir bütün olarak değerlerimizle ve her şeyiyle mesaj yüklüdür. Şehirler değer taşıma/aktarma kavramına/işlevine uygun olarak örgütlenmeli ve ihya edilmelidir.

Türkiye sahip olduğu büyük genç nüfusu, anaokullarından ve okul öncesi programlarından başlayarak üniversite sonuna kadar 24 milyona yaklaşan öğrenci sayısı ile çok büyük bir potansiyele sahiptir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında gelecek için “büyük umut” kaynağına vesile olan bu durum iyi değerlendirilemediğinde “büyük risk” anlamına da gelmektedir. Okullaşma oranı son yıllarda bu alana tahsis

edilen kaynaklar neticesinde yükselmiştir. Niceliksel artışların nitelik boyutuna yansımaları için de tedbirler alınmalı ve politikalar geliştirilmelidir.

Türkiye’de eğitim ve öğretim politikası henüz netleşmemiştir. Yönetim fonksiyonlarından olan planlama, denetleme, koordinasyon, bütçeleme personel konuları hâlâ oturmamıştır. İstikrarlı ve belli bir plan içerisinde, çok iyi düşünülmüş gerçeğe gibi işlenmiş, pedagojik anlamda da çok güçlü bir eğitim politikasına duyulan ihtiyaç açıktır.

Türkiye’de ilgili bakanlığın adı Millî Eğitim Bakanlığı olmasına rağmen paydaşlarda (bakanlık, okul yönetimi, öğretmen, aile) önemsenen hep “**öğretim**” olmaktadır. Amacın, Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Sınavı, Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavları’nda (LYS) yüksek puanlar almaya indirgenmesi “**eğitim**”i hep ikinci plana atmaktadır. Bu da “yüksek maaşlı iş” ve “müteber sosyal statü”nün öğretmenler ve aileler tarafından öne çıkarılmasıyla yaygınlaşmaktadır. Mesleğiyle öğrencilerine rol model olan öğretmen sayısı günümüzde azalmaktadır.

Örgün eğitim ve öğretimde öğrencilerin ilgi, yetenek, istidat ve meziyetlerine göre yönlendirilecekleri öğrenci merkezli bir politika, kurumsal sistem ve alt yapı hâlâ teşekkül ettirilememiştir.

Eğitim sadece örgün eğitim olarak görülmemelidir. Onun dışındaki “halk eğitimi” de “hayat boyu eğitim” yöntemiyle öne çıkarılmalı, STK katkısı ve desteği de sağlanarak daha etkin yürütülmelidir.

Bizi ayakta tutan şey temel değerlerimiz ile kültürel kimliğimizdir. Toplumu bir arada tutan sahip olduğumuz değerler yüzyıllar boyunca tarihî bir süreçten damıtılarak günümüze ulaşmıştır ve “toplumsal çimento” görevini de ifa ederler. Aile, değerlerin yeşertildiği ya da kurutulduğu ilk kurumdur. Aile, can emniyeti, nesep/nesil emniyeti ve mal emniyetinin de başladığı yerdir. Aile kurumu bozulmaya başladığında iki nesil içerisinde bunun toplumsal etkileri ortaya çıkmaya başlar. O yüzden “güvenlik” kavramına dair çalışmalarda aile kurumu da hesaba katılmalıdır.

Tarihten gelen kurumların bugüne nasıl yorumlanacağı konusunda tatmin edici ve çok somut önerilerimiz ne yazık ki bulunmamaktadır. Devletin yükünü azaltan sivil sosyal ağların güçlendirilmesi ve vakıflar gibi özgün medeniyet kurumlarının işlevsel hâle getirilmesi gerekmektedir.

Dünyadaki üretim ve tüketim standartlarını dünya nüfusunun yaklaşık yüzde birine sahip Türkiye olarak tek başına geliştirmenin veya değiştirmenin mümkün olmayacağından hareketle Batılı tecrübe ve tercihlerin devamı yönünde bir inisiyatif alınması Ülke’nin geleceği açısından daha sağlıklı olacaktır. Tamamen Batılı tecrübeye işi atarak kenara çekilmenin de, tarihle çokça övünerek bir şekilde mutlu olmanın da aynı yere çıktığı fark edilmelidir.

Ruhani ya da manevi yönü çok yüksek ama fiziksel gücü olmayan her toplumun geleceği risklerle doludur. Bunun tersi de geçerlidir. O yüzden yüksek maneviyat ve fiziksel güç unsurları arasında bir korelasyon sağlanmalıdır.

Dünyanın içinden geçtiği dönem çok türbülanslı bir döneme tekabül etmektedir. Başta Batı dünyasında olmak üzere çok büyük bir kaynak krizi yaşanmaktadır. Borç-para-borç ilişkisi içinde kaynak üretmiş ve bu anlamda hem zenginliğini hem de standartlarını yükseltmiş olan Batı dünyası, Doğu’dan yeni çıkan güçleri zamanlıca öngöremediği için 2008’den bugüne çok büyük kriz yaşamaktadır. Bölgemizde yaşanan bütün kavgaların ve çatışmaların da aslında bu paylaşım mücadelesinin sonuçları olduğunu görmemiz yarar var. Dolayısı ile aynı zamanda bir insanlık krizi de yaşanmaktadır.

Doğu ile Batı arasında en fazla kullanılan enstrüman mikro-milliyetçiliktir. Mikro-milliyetçiliğin bütün boyutlarını çevremizde görüyoruz. Çevremiz kadar yıkıcı olmasa da kendi içimizde de yaşıyor ve

MEDENİYET İNŞASI
TÜRKİYE VİZYONU

Referans Değerler
Kurumlar, Kişiler

karşılaşıyoruz. Dolayısıyla insanlığın, mikro-milliyetçilik bağlamında taşıdığı risklerin minimize edilmesi açısından da referans değerlere, kurumlara ve kişilere, yani medeniyet yaklaşımına çok fazla ihtiyacı var. Günümüzde 130 bin mülteciyi Avrupa ülkeleri nasıl paylaşacakları konusunda aylardır kavga ederlerken eksiğiyle-fazlasıyla, hatasıyla-sevabıyla iki milyon insan Türkiye toplumu içinde kayboldu, yani bir şekilde absorbe edildi. Değerler anlamında çokça eleştirdiğimiz mevcut durumumuza rağmen iki milyonun üzerinde insan çok kolay “hazmedilebildi”; bazen iyi, bazen yetersiz, iyi-kötü ama Türkiye onlara kucak açtı. Birçok ülkede başlarına gelen olayların yüzde doksan beşini bizim ülkemizde yaşamadılar. Dolayısı ile mikro-milliyetçiliğin açtığı ve açacağı büyük yaralar bakımından da referans değerlerin, kurumların, kişilerin; ülkelerin bir arada tutulması ile bölgesel barış ve küresel barış açısından büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Avrupa Birliği'nin geldiği nokta “başarıda başarısızlık” olarak tanımlanabilir. Doğu’da ve Güney’de bu kadar çok yeni gücün ortaya çıkacağını öngöremedikleri için standartları çok fazla yükselten AB ülkeleri şimdi bu standartları finanse edecek kaynağı bulamamaktadır. Sürekli her şey geriye gitmektedir, krizin sebebi de aslında budur. Batı mevcut teknoloji ve insan kaynağıyla belki bir müddet daha üstünlüğünü sürdürebilir ama sonrasının, dünya için ve özellikle dünyanın batısı için oldukça karanlık olduğu da gözükmektedir.

Değerler ihyası/inşası için üç ilkenin sosyal hayatta yaygın olarak hâkim kılınması gerekir. Bunlar **doğru konuşmak, sözünde durmak ve emaneti** korumaktır. Bu üç ilke istisnasız her dinden, her ırktan ve meşrepten insanın taşıyabileceği niteliklerdir. Amaç tevhit, vahdet ve adalet olmalıdır. Araçlar ise ahlâk, felsefe ve eğitimidir.

İki yüzyıl -yarım yamalak- bilgi aktarımıyla geçti ve bu süreçte neredeyse hiçbir şey keşfedemedik. Eğitimle ilgili bu sancılar Tanzimat döneminden beri hissedilmektedir. Bu yüzden eğitimi bilim üretecek şekilde fonksiyonel hâle getirecek yeni bir bilim algısına ihtiyacımız var. Felsefe olmadan bilim olmayacağından eğitim anlayışımız bilim felsefesi, sanat felsefesi ve din felsefesi üzerine oturtulmalıdır.

Medeniyete en çok katkı sunan din İslam’dır. İslâm’ı tam anlamadan idrak etmeden yapılacaklar kaos ve şiddete yol açar. Toplumsal din anlayışımız/algımız evrensel değerlerle yeniden tashih edilmelidir.

İslâm düşüncesi, Antik Yunan, Hint ve Sasaniler (2. Pers İmparatorluğu) döneminde Kur’an, Sünnet, Kelâm vb. alanlardaki disiplinleriyle tarihe giriş yapmıştır. İkinci sıçrama dönemi ise Antik Yunan’dan çevirilerin yapılmasıyla yaşanmıştır (Batılı paradigma bunu ilk sıçrama olarak görür. Aslında aynı anlayış felsefe/düşünce/hikmet tarihini de Antik Yunan’la başlatmak ister. Hâlbuki felsefe Antik Yunan’a Babil, Hint, Keldani ve Mısır kanalıyla gelmiştir). Bilimin kümülatifliğine (birikerek ilerlemesine) Farabi, İbn-i Sina, Gazali, İbn-i Arabi gibi birçok İslâm âlimi çok ciddi katkılar sağlamıştır.

06 Kasım 2015, İstanbul